

Institut za pedagoška istraživanja
Beograd

Institut za psihologiju
Filozofskog fakulteta u Beogradu

XXVI NAUČNA KONFERENCIJA
„PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA I ŠKOLSKA PRAKSA“

*Kvalitativna istraživanja
kroz discipline i kontekste:
osmišljavanje sličnosti i razlika*

ZBORNİK RADOVA

Urednici

Vladimir DŽINOVIĆ
Tijana NIKITOVIĆ

12. i 13. mart 2021. godine
Online konferencija

XXVI NAUČNA KONFERENCIJA
„PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA I ŠKOLSKA PRAKSA“

*Kvalitativna istraživanja
kroz discipline i kontekste:
osmišljavanje sličnosti i razlika*

ZBORNIK SAOPŠTENJA

Urednici
Vladimir Džinović
Tijana Nikitović

12. i 13. mart 2021.
Online konferencija

PROGRAMSKI ODBOR

Predsednik

dr Vladimir Džinović, viši naučni saradnik
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Članovi

Dr Dušan Stojnov, redovni profesor
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dr Zora Krnjaić, viši naučni saradnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Dr Slavica Ševkušić, viši naučni saradnik
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Dr Nikoleta Gutvajn, viši naučni saradnik
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Dr Ivana Stepanović Ilić, docent
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dr Biljana Stanković, docent
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dr Nataša Simić, viši naučni saradnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Dr Marina Videnović, naučni saradnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

msr Sanja Grbić, istraživač saradnik, asistent
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

ORGANIZACIONI ODBOR

Predsednik

msr Tijana Nikitović, istraživač pripravnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

ORGANIZATORI SKUPA

INSTITUT ZA PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA
Dobrinjska 11/3 • 11 000 Beograd • Srbija
www.ipi.ac.rs

INSTITUT ZA PSIHOLOGIJU, FILOZOFSKI FAKULTET U BEOGRADU
Čika Ljubina 18-20 • 11 000 Beograd • Srbija
www.f.bg.ac.rs/instituti/IPS/o_institutu

Napomena. Realizaciju ovog istraživanja finansiralo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (br. Ugovora 451-03-9/2021-14/200018).

KAKO MLADI U LOKALNOM KONTEKSTU KONCEPTUALIZUJU VEZE NA JEDNO VEČE

Višnja Tatić*

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Uvod. Pod vezom na jedno veče podrazumeva se susret dve osobe koje nisu u romantičnoj vezi, a koji može uključivati različite seksualne aktivnosti, počevši od ljubljenja pa sve do seksualnog odnosa (Paul, McManus & Hayes, 2000, Bogle, 2007, Garcia & Reiber, 2008). Tipično se očekuje da će to biti jednokratni susret, bez namere da se odnos razvije u romantičnu vezu (Paul, 2006). Mesta na kojima se ovakva ponašanja događaju najčešće su žurke i studentski domovi (Paul & Hayes, 2002), a konzumacija alkohola je skoro neizostavan prethodnik veze na jedno veče (Stinson, 2010; Bogle, 2007; Garcia & Reiber, 2008). Dok se u inostranim radovima ovaj vid odnosa vezuje za studente na koledžima (Paul, McManus & Hayes, 2000, Bogle, 2007, Garcia & Reiber, 2008) ili eventualno srednjoškolce (Fjær, Pedersen & Sandberg, 2015), dostupna literatura ne ukazuje na to da su istraživanja rađena u Srbiji ili regionu na ovu temu, osim istraživanja koja se bave globalnim poimanjem heteroseksualnih odnosa (Bačević, 2007; Lajtman, 2015; Vukićević, 2010). Stoga je istraživačko pitanje na koje smo pokušali da dobijemo odgovor bilo 'Kako mladi u Srbiji poimaju i opisuju heteroseksualne veze na jedno veče?'

Metod. Fokus grupa** odigrala se u aprilu 2019. godine, i zamišljena je kao pripremna faza istraživanja koje će fenomenu pristupiti kvalitativno i koje će se baviti razumevanjem ličnih iskustava mladih devojaka*** sa vezama na jedno veče.

Cilj. Cilj fokus grupe bilo je sticanje uvida u to kako izgleda konceptualizacija i reprezentacija ovog fenomena u lokalnom kontekstu među mladim ljudima, što bi poslužilo kao početna tačka za izradu agende za intervju u narednom istraživanju.

Učesnici. Učestvovalo je 4 devojke i 2 mladića, petoro imalo 22 odnosno 23 godine, a jedan učesnik 27 godina i svi su bili studenti društveno-humanističkih nauka, na Univerzitetu u Beogradu. Pripadali su širem socijalnom krugu istraživačice.

Prikupljanje podataka. Fokus grupa je odabrana kao metoda prikupljanja podataka sa željom da se dobije odgovor na pitanje kako je značenje ovog fenomena kolektivno konstruisano (Willig, 2014), što je u skladu sa socijalno-konstrukcionističkom epistemologijom. Na početku same fokus grupe učesnicima i učesnicama**** saopšten je cilj fokus grupe, garantovana im je

* Email: visnja.tatic.96@gmail.com

** Zahvaljujem se kolegicama Ani Avramović, Ani Đorđević i Violeti Mihajlovskoj na pomoći prilikom sastavljanja agende i sprovođenja fokus grupe.

*** U momentu kada se fokus grupa odigrala još uvek nije bila doneta odluka da će se naredno istraživanje fokusirati na devojke, već samo da će se baviti ličnim iskustvima mladih osoba.

**** Nadalje će u se u tekstu pod 'učesnici' podrazumevati i učesnici i učesnice, a na mestima gde su rodne razlike važne biće upotrebljena oba oblika ove reči da bi se one naglasile.

anonimnost, a zamoljeni su da sve izrečene informacije tretiraju kao poverljive. Agenda je podrazumevala široko postavljena pitanja u vezi sa definisanjem ovog pojma, karakterizacijom osoba koje se upuštaju u veze na jedno veče, opisom samog konteksta i tipičnog toka veze na jedno veče, kao i pitanja o ličnom i širem društvenom stavu o ovoj pojavi, a pitanja o ličnim iskustvima nisu postavljena.

Analiza podataka. Kao metoda analize odabrana je tematska analiza, metoda koja omogućava da se identifikuju i analiziraju obrasci u okviru podataka, i pritom je korišćen induktivni pristup analizi, što znači da nije unapred postojala kodna shema već da se ona zasniva na samim podacima (Braun & Clarke, 2006).

Rezultati. Tokom tematske analize izdvojilo se 5 glavnih tema: nedovoljna diskurzivna određenost fenomena, kontekstualna uslovljenost, suprotnost ozbiljnoj vezi, veze na jedno veče kao deo odrastanja, i moralna ambivalentnost. Svaka će u daljem tekstu biti detaljnije objašnjena uz primere citata učesnika.

Nedovoljna diskurzivna određenost fenomena. Tokom fokus grupe učesnici su se složili da postoji tenzija oko govorenja o ovakvim iskustvima, da odabir reči često predstavlja problem, a da je i pojam 'veza na jedno veče' odnosno 'smuvati se na jedno veče' ili 'biti sa nekim na jedno veče' nejasan, pa su potpitanja nužna ako želimo da saznamo šta se tačno dešavalo.

Nevena: Ja da kažem 'bili smo na veče' sigurno će neko da mi postavi jos kao tri hiljade pitanja da se razjasni šta se tu tačno desilo, s kim, kad i gde.

Samo referiranje na fenomen ne podrazumeva opštu saglasnost o tome koji nivo intimnosti je podrazumevan, ali je uvek sigurno da je postojao nekakav fizički kontakt.

Lena: Samo ljubljenje plus ako dođe...

Jedna od učesnica iznela je uvid da iako je sam pojam nepotpuno reprezentovan u diskursu on je na iskustvenom planu u potpunosti jasan, pa uprkos teškoćama da se jezički opiše i dočara naknadno, po pitanju toka veze na jedno veče nema nedoumica dok se ona događa.

Nevena: Mislim da je (...) način na koji se dolazi do tog iskustva u tim terminima i u razgovorima mnogo komplikovaniji nego što realnost toga stvarno jeste.

Kontekstualna uslovljenost. Učesnici u fokus grupi složili su se da je za vezu na jedno veče važno da je atmosfera opuštena i neformalna, zato se to najčešće dešava na žurkama i sličnim okupljanjima, među vršnjacima. O važnosti konteksta govori to što učesnici ističu da je bitno da se veza na jedno veče dogodi na određenom tipu društvenog dešavanja nezavisno od, na primer, doba dana i da je alkohol prisutan makar i da ga osobe ne konzumiraju u tom momentu – on doprinosi opuštenoj atmosferi i dezinhbiranom ponašanju.

Novak: Ovaj kad neko kaže smuvati se na jedno veče to smatram ono uglavnom u alkoholisanom stanju, na žurci.

Suprotnost ozbiljnoj vezi. Učesnici su kontrastirali veze na jedno veče sa ozbiljnom vezom na različite načine. Ova dva odnosa toliko su nepovezana da su izrazili neslaganje i sa samim terminom 'veza na jedno veče'.

Nevena: Pa smeta mi to 'veza' mislim kao šta će tu tako.

Kada je kvalitet odnosa u pitanju, učesnici su se složili da prisustvo osećanja i izgrađen odnos između dve osobe nisu naročito važni, niti se očekuje da će se taj odnos dalje razvijati.

Novak: E sad baš oko tog dela oko osećanja to mislim ne mora da igra neku ulogu.

Katarina: Nije ti namera da se to nastavlja.

Dalje, ovaj odnos opisali su kao površan, a upuštanje u njega kao spontano, nepromišljeno. Učesnice se nisu izjašnjavale povodom toga šta misle da je važno prilikom odabira partnera za vezu na jedno veče, a učesnici su istakli da je jedino važno da partnerka bude fizički privlačna.

Novak: Ti razgovori su stvarno površni, banalniji.

Đorđe: Pa razmišljam da l' mi se dopada, otkud znam.. ne ne razmišljam, ustvari nikad, nikad...

Lena: Pa to je poenta veze na jedno veče.

Veze na jedno veče kao deo odrastanja. Učesnici su se složili da se veze na jedno veče dešavaju u određenom razvojnom periodu: tokom adolescencije i početnog dela ranog odraslog doba (*emerging adulthood*). Ono što razlikuje ova dva životna perioda je što tokom adolescencije u vezi na jedno veče skoro nikada ne dolazi do seksualnih odnosa, dok posle adolescencije veza na jedno veče sve češće podrazumevaju i seks, mada ni tada to nije uvek nužno da se desi.

Đorđe: Da da pa specifično je za srednjoškolce.

Nevena: Pa da više, zato što posle postane više seks na jedno veče.

Novak: Ne bih znao kada, ali ajde da kažem 25, 26 (godina) malo smire taj doživljaj, olade.

Novak: Četvrta sam godina (fakulteta) i smatram da se više dešava to da se ljudi smuvaju bez seksa.

Veze na jedno veče učesnici doživljavaju kao normativni deo odrastanja koji većina ljudi iskusi, da bi se nešto kasnije one u potpunosti prezavišle kao oblik stupanja u intimne odnose. Kako je jedan od ispitanika istakao, veze na jedno veče doprinose sazrevanju tako što predstavljaju priliku za sticanje iskustava koja će u budućnosti dovesti do mogućnosti stupanja u ozbiljnije odnose.

Đorđe: Ja mislim da je ovo o čemu govorimo nužnost odrastanja, i mislim da bi ljudi bili sposobni da uđu u veze i nešto ozbiljnije (...) zato što je to vrsta učenja, eksperimentisanja.

Moralna ambivalentnost. Kao najrazrađenija tema izdvojila se moralna ambivalentnost, sa dve podteme: dvostruki standardi u korist muškaraca i ambivalentna osećanja.

Ovakvo ponašanje je s jedne strane predmet osude, a s druge strane se u nekoj meri smatra i normativnim, 'delom odrastanja'. Učesnici su se u svojim iskazima na različite načine

ograđivali od osude (makar kada ponašanje ostaje u određenim okvirima – npr. u smislu učestalosti), iako su često isticali da su svesni procene drugih.

Đorđe: Osuđivanje nastaje kada zapravo broj pređe neki određeni... Mislim da niko neće ni devojku osuđivati ako je izašla i dva puta se smuvala.

Novak: I to mi proleće kroz glavu, šta će drugi ljudi da misle.

Dvostruki standardi u korist muškaraca izdvojili su se kao prva podtema. I učesnice i učesnici su se složili da su devojke globalno suočene sa većom osudom nego muškarci. Jedna od učesnica cinično je ukazala na stereotipnu reprezentaciju žene u patrijarhalnom društvu, sa kojom se ne uklapa slobodno ponašanje kakvo veze na jedno veče podrazumevaju.

Novak: Smatram da bi ljudi pre osudili devojku nego lika. Ona treba...

Lena: ...da bude nečija žena, treba da rađa decu...

Učesnice i učesnici su se takođe složili da veze na jedno veče čak i pozitivno mogu uticati na reputaciju mladića među njihovim muškim prijateljima, ali su imali različito viđenje toga šta žene misle o muškarcima koji često imaju veze na jedno veče. Jedan od učesnika rekao je da žene ne osuđuju promiskuitetne muškarce, na šta su učesnice burno odregovale i izrazile neslaganje.

Hana: Ovaj komentar da je to za muškarca pozitivna karakteristika, to je meni...

Lena: Među muškarcima jeste.

Hana: Pa među muškarcima. Među ženama nije, bar onim iz mog okruženja.

Iako se jedan deo učesnika složio da su dvostruki standardi stvar prošlosti, pa da ih stoga još samo ima u tradicionalnim sredinama ili okruženjima, jedan od učesnika izrazio je mišljenje da oni ipak opstaju i kod mladih i obrazovanih ljudi, svesnih negativnosti rodni stereotipa.

Katarina: Iskreno zavisi od konteksta, ja sad u ovim krugovima u kojima se krećem ako neko osuđuje muškarce, osuđuje i žene i obrnuto.

Đorđe: Ali mislim da je to slučaj i među osvešćenim i obrazovanim mladim ljudima, (...) uvek će postojati taj momenat (...) kojem nekako ne možemo da se otmemo.

Kao druga podtema izdvojila su se *ambivalentna osećanja*. Učesnici su istakli da iako samo iskustvo jeste prijatno u trenutku dok se dešava, naknadno se javlja osećanje stida, što se može dovesti u vezu sa ambivalentnim moralnim statusom ovog ponašanja i nesigurnošću oko toga da li će uslediti osuda drugih.

Lena: Zato što tebi nikad u tom trenutku nije neprijatno. Nije ni sutra neprijatno prosto ti je možda...

Katarina: Možda te je malo sramota.

Diskusija. Kada je reč o opštim odlikama veze na jedno veče, većina iskaza učesnika je u skladu je sa nalazima prethodnih istraživanja: sam pojam je višeznačan i nejasan (Currier, 2013), osobe koje se u vezu na jedno veče upuste nemaju zajedničke planove za budućnost

(Paul, 2006), a do samog događaja dolazi spontano, odnosno partnera će odabrati na licu mesta (Paul, McManus & Hayes, 2000). Još jedna tačka konvergencije su dvostruki standardi za muškarce i žene, odnosno da ovakva iskustva mogu loše uticati na žensku reputaciju u društvu, a da na mušku mogu čak uticati **čak** i pozitivno, barem među muškarcima (England, 2010). Interesantno je, međutim, da su tokom fokus grupe i mladići izrazili i izvesnu dozu stida u pogledu sopstvenog ponašanja, iz čega se stiče utisak da i za muškarce postoji jaka osuda. Učesnici posmatraju veze na jedno veče kao normativna iskustva u periodu srednje škole i fakulteta i, takođe, korisna da bi se kasnije mogla ostvariti ozbiljna veza, što se može dovesti u vezu sa literaturom koja veze na jedno veče smešta u razvojni period nadolazećeg odraslog doba (*emerging adulthood*) koji okvirno traje od 18. do 25. godine (Arnett, 2007), uz objašnjenje da je ovakav tip odnosa bolje usklađen sa ostalim razvojnim zadacima u tom periodu nego ozbiljna veza (Shulman & Conolly, 2013).

Lični aspekti ovakvih iskustava su tokom fokus grupe izostali, delom zbog ograničenja same metodologije i agende, a može se pretpostaviti delom i zbog same prirode fenomena, koji je snažno okružen osudom. Zaključci istraživanja ne mogu biti široko generalizovani, uzevši u obzir da se radi o visokoobrazovanim učesnicima, ograničenog opsega uzrasta, iz sličnog socijalnog miljea. Takođe je moguće da bi se izdvojile drugačije teme da su devojke i mladići razdvojeni u dve fokus grupe.

Ključne reči: *veza na jedno veče, partnerski odnosi, nadolazeće odraslo doba, tematska analiza*

Literatura

- Armstrong, E. A., Hamilton, L., & England, P. (2010). Is hooking up bad for young women?. *Contexts*, 9(3), 22-27. <https://doi.org/10.1525%2Fctx.2010.9.3.22>
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for?. *Child development perspectives*, 1(2), 68-73. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2007.00016.x>
- Bačević, J. (2007). Ljubav u doba tranzicije. U V. Ribić (Ur.) *Antropologija postsocijalizma* (str. 280-303). Srpski genealoški centar.
- Bogle, K. A. (2007). The shift from dating to hooking up in college: What scholars have missed. *Sociology Compass*, 1(2), 775-788. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2007.00031.x>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Currier, D. M. (2013). Strategic ambiguity: Protecting emphasized femininity and hegemonic masculinity in the hookup culture. *Gender & Society*, 27(5), 704-727. <https://doi.org/10.1177/0891243213493960>
- Fjær, E. G., Pedersen, W., & Sandberg, S. (2015). "I'm Not One of Those Girls" Boundary-Work and the Sexual Double Standard in a Liberal Hookup Context. *Gender & Society*, 29(6), 960-981. <https://doi.org/10.1177%2F0891243215602107>
- Garcia, J. R., & Reiber, C. (2008). Hook-up behavior: A biopsychosocial perspective. *Journal of Social, Evolutionary, and Cultural Psychology*, 2(4), 192. <http://dx.doi.org/10.1037/h0099345>
- Lajtman, K. (2015). Relationship and marriage: public discourse and individual experience. *Etnološka istraživanja*, (20), 109-119.

- Paul, E. L. (2006). *Beer Goggles, Catching Feelings, and the Walk of Shame: The Myths and Realities of the Hookup Experience*. In D. C. Kirkpatrick, S. Duck, & M. K. Foley (Eds.), *Relating difficulty: The processes of constructing and managing difficult interaction* (p. 141–160). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Paul, E. L., & Hayes, K. A. (2002). The casualties of casual sex: A qualitative exploration of the phenomenology of college students' hookups. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19(5), 639-661. <https://doi.org/10.1177%2F0265407502195006>
- Paul, E. L., McManus, B., & Hayes, A. (2000). "Hookups": Characteristics and correlates of college students' spontaneous and anonymous sexual experiences. *Journal of Sex Research*, 37(1), 76-88. <https://doi.org/10.1080/00224490009552023>
- Shulman, S., & Connolly, J. (2013). The challenge of romantic relationships in emerging adulthood: Reconceptualization of the field. *Emerging Adulthood*, 1(1), 27-39. <https://doi.org/10.1177%2F2167696812467330>
- Stinson, R. D. (2010). Hooking up in young adulthood: A review of factors influencing the sexual behavior of college students. *Journal of College Student Psychotherapy*, 24(2), 98-115. <https://doi.org/10.1080/87568220903558596>
- Vilig, K. (2016). *Kvalitativna istraživanja u psihologiji*. Beograd: Clio.
- Vukićević, J. (2015). Kulturno promišljanje polnih odnosa u savremenoj Srbiji. *Antropologija*, 15(1), 129-156.